

## ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

**Esas Sayısı: 1991/24**

**Karar Sayısı: 1991/40**

**Karar Günü: 31.10.1991**

**R.G. Tarih-Sayı :01.03.1992-21158**

**İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN :** Bartın Asliye Ceza Mahkemesi.

**İTİRAZIN KONUSU :** 1337 (1921) tarihli, 151 sayılı "Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun"un 7. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.

### **I- OLAY :**

31.05.1990 günü, Amasra Taşkömürü İşletmesi'ndeki grizu patlamasında işçilerden beşi ölmüş, üçü de yaralanmıştır. Bartın Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü hazırlık soruşturması sonucunda işletme görevlileri olayda dikkatsizlik ve tedbirsizlikle ölüme neden oldukları savıyla, eylemlerine uyan Türk Ceza Yasası'nın 455. ve 151 sayılı Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca cezalandırılmaları istemi ile kamu dâvası açılmıştır.

Yargılama sırasında alınan bilirkişi düşüncesinde hernekadar olayda işletme kusurlu bulunmuş, kusurları ile ölüme ve yaralanmaya neden olan sanıklar hakkında "dikkatsizlik ve tedbirsizlikle ölüme sebebiyet" suçundan cezalandırılmaları gerektiği bildirilmiş ise de, 1337 (1921) tarihli, 151 sayılı Yasa karşısında, Zonguldak ve yöresinde Türk Ceza Yasası'nın 455. maddesinin uygulanması olanaksız ve bu durum Anayasa'nın 10. maddesine aykırı görülerek Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesindeki gerekçe doğrultusunda sözü edilen 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasının iptali için yerel mahkeme doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

### **III- YASA METİNLERİ :**

#### **A. İPTALİ İSTENEN YASA KURALI**

10.9.1337 (1921) kabul tarihli, 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'un iptali istenen ikinci fıkrayı da içeren 7. maddesi şudur :

"Madde 7- Havzai Fahmiyede sayü amelden dolayı kazazede olanlarla vefat edenlerin varisleri veya amele müfettişliği veyahut İktisat Vekaleti tarafından tazminat davası ikame olunur. İşbu tazminat dâvası miktarı kaç kuruştan ibaret olursa olsun Sulh Hâkimleri hakkındaki kanuna tevfikân sulh mahkemelerince kabili temyiz olmak üzere rüyet olunur. Tazminat miktarı tarafeynden alelusul müntehap erbabı vukuftan teşekkül edecek heyetin vereceği rapora istinat eder.

Kaza vukuu âmil veya mültezimlerin sui idaresinden veya fennen ifası lâzım gelen hususatin ademi ifasından neşet etmiş ise tazminattan maada işbu âmil veya mültezimlerden beşyüz liradan beşbin liraya kadar cezayı nakdî alınır.

(Ek fıkralar : 5.6.1930-1687/1 md.)

A- Mahkeme bu maddenin tatbikında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3 üncü maddesine göre, aralarında irtibat mevcut sayılan suçların dâvalarını birleştirmeksizin tetkik ile hükme rapteder.

B- İşten ve matlubattan mütevellit dâvalarda, havzai fahmiye idaresi müşavir avukatı, amele birliğinde kayıtlı cüzdanlı amelenin kanuni mümessili olarak, vekâletname ibrazına hacet kalmaksızın mahkemede ameleiy temsil eder."

## **B- İLGİLİ YASA KURALLARI**

Türk Ceza Yasası'nın konuyla ilgili maddeleri şunlardır :

1. "Madde 455- Tedbirsizlik veya dikkatsizlik veya meslek ve san'atta acemilik veya nizam ve evamir ve talimata riayetsizlik ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet veren şahıs iki seneden beş seneye kadar hapse ve ikiyüzelli liradan ikibinbeşyüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm olur.

Eğer, fiil birkaç kişinin ölümünü mucip olmuş veya bir kişinin ölümü ile beraber bir veya birkaç kişinin de mecruiyetine sebebiyet vermiş ve bu yaralanma 456 ncı maddenin ikinci fıkrasında beyan olunan derecede bulunmuş ise dört seneden on seneye kadar hapis ve bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile mahkûm olur.

Yukarıdaki fıkralarda beyan olunan cezalar, kusurun derecesine göre sekizde birine kadar indirilebilir."

2. "Madde 459- Herkim, tedbirsizlik veya dikkatsizlik yahut meslek ve san'atta acemilik veya nizam, talimat' ve emirlere riayetsizlik neticesi olarak bir şahsa cismen eza verecek veya sıhhatini ihlâl edecek bir zarar iras eder yahut aklî melekelerinde teşevvüş husulüne sebebiyet verirse:

1. 456 ncı maddenin birinci ve dördüncü fıkralarındaki hallerde takibat icrası şikâyete bağlı olmak şartıyla, üç aya kadar hapis veya elli liraya kadar ağır para cezası,

2. 456 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki hallerde, üç aydan yirmi aya kadar hapis ve yüz liradan beşyüz liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

3. Bir kaç kişi cürümden mutazarrır olmuş ise, (1) numaralı bentte hapis cezası altı ay ve ağır para cezası ikiyüz liraya kadar, (2) numaralı bentte hapis, altı aydan otuz aya kadar ve ağır para cezası yüzelli liradan aşağı olmamak üzere hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralarda beyan olunan cezalar, kusurun derecesine göre sekizde birine kadar indirilebilir."

3. "Madde 590-1274 tarihli Ceza Kanunu ve zeyilleri ilga edilmiştir. Sair Kanunların da bu kanuna muhalif ahkâmı mülğadır."

### **C. DAYANILAN ANAYASA KURALLARI**

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları da şunlardır:

1. "Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir."

2. "Madde 5- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini. Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

3. Madde 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

### **IV- İLK İNCELEME**

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Yekta Güngör ÖZDEN, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL, Yavuz NAZAROĞLU, Haşim KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 21.6.1991 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

### **V- ESASIN İNCELENMESİ**

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen Yasa kuralı, itiraza dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İlk adı "Maden Amelesi Hakkında Kanun" olan ve 7. maddesinin ikinci fıkrası iptal istemine konu edilen 10.9.1337 (1921) tarih ve 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun, 1865 tarihli "Maden Nizamnamesinin yerine yürürlüğe konulmuştur. Yasa'nın gerekçesinden de anlaşıldığı üzere, Maden Nizamnamesi, koruyucu nitelikte yeterli hukuksal düzenlemeleri içermediğinden böyle bir yasanın yapılması gereği ortaya çıkmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk ve büyük kömür yöresi olan Ereğli ve Zonguldak havzasındaki kötü çalışma koşullarının neden olduğu kazalar sonucunda oldukça çok sayıda

can kaybı ve sakat kalmalar nedeniyle işçileri ve ailelerini içine düştükleri yoksulluktan bir ölçüde de olsa kurtarmak ve emeklerinden başka sermayeleri olmayan işçilere daha iyi çalışma koşulları getirebilmek, işvereni de kazaları önleyici önlemler almaya zorlamak amacıyla 151 sayılı Yasa çıkarılmıştır.

Adından da anlaşıldığı gibi, yürürlük alanı "Ereğli Havzai Fahmiyesi" ile sınırlanan bu özel Yasa, yasalaştığı yılların koşulları içinde iş hukuku açısından oldukça ileri ve uygar hükümler getirmiş, 7. maddesinin birinci fıkrasında tazminat, ikinci fıkrasında ise para cezası yaptırımını öngörmüştür.

Çalışma hukukunda zaman içinde görülen hızlı gelişmeler Türk çalışma yaşamını da etkilemiş, uluslararası standartlar giderek ulusal düzenlemelere egemen olmuştur. Nitekim, 8.6.1936 günlü, 3008 sayılı İş Kanunu'nun 147. maddesi ile 151 sayılı Yasa'nın aykırı kimi hükümleri yürürlükten kaldırılmış daha sonra 25.8.1971 günlü, 1475 sayılı İş Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

Gerek 3008 sayılı İş Yasası'nın 147., gerek 1475 sayılı İş Yasası'nın 110. maddesinde yürürlükten kaldırıldığı belirtilen yasalar ya da bu yasaların kimi kuralları arasında 151 sayılı Yasa'nın, bir ceza yaptırımı olan ve itiraz yoluyla iptal istemine konu edilen 7. maddesinin ikinci fıkrası bulunmamaktadır. Ne var ki, sözü edilen bu fıkra göre "Havzai Fahmiye" de ölümle ya da yaralanma ile sonuçlanan "taksirli suç" niteliğindeki eylemlerle meydana gelen iş kazaları, "âmil veya mültezimlerin" kötü yönetiminden ya da "fennen" yapılması gereken işlerin yapılmamış olmasından meydana gelmiş ise, 7. maddenin birinci fıkrasında öngörülen tazminattan ayrı olarak "âmil veya mültezimleri" hakkında para cezasına da hükmolunmaktadır.

Bir "özel yasa" olan 151 sayılı Yasa'dan sonra, bir "genel yasa" olan ve 1 Mart 1926 tarihinde kabul edilip tüm ülke düzeyinde yürürlüğe konulmuş bulunan 765 sayılı Türk Ceza Yasası'nın, yine "taksirli suçlar" kapsamındaki "Tedbirsizlik veya dikkatsizlik veya meslek ve san'atta acemilik veya nizamata ve evamir ve talimata riayetsizlik ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet veren ..." kimse için 455. maddesiyle, yaralanmasına neden olması durumunda ise 459. maddesiyle hem hapis, hem de para cezası öngörülmektedir. Her iki Yasa'nın birbirine koşut ya da birbiriyle çakışan nitelikteki öğelerden oluşan eş konumdaki eylemler için farklı yaptırımlar içermesi, esasın incelenmesinden önce, beliren bir önsorunun irdelenmesini zorunlu kılmaktadır.

#### A. ÖNSORUN :

Türk Ceza Yasası'nın 590. maddesinin ikinci tümcesindeki "Sair kanunların da bu kanuna muhalif ahkâmı mülğadır." Kuralı karşısında, 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasına yönelik bir açık ya da örtülü yürürlükten kaldırmanın bulunup bulunmadığı ÖNSORUN olarak ortaya çıkmaktadır.

Konunun önemi, tedbirsizlik ya da dikkatsizlik sonucu ölüme ya da yaralanmaya neden olan eylemler için 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası ile Türk Ceza Yasası'nın 455. ve 459. maddelerinde farklı cezalara yer verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten Türk Ceza Yasası'nda ölümle ya da yaralanma ile sonuçlanan eylemlerin sanıkları için anılan maddeleriyle hem hapis, hem de ağır para cezası öngörülmesine karşın 151 sayılı Yasa, 7. maddesinin birinci fıkrasında tazminata, ikinci fıkrasında ise, sadece para cezasına yer vermekle yetinmiştir. Benzer konuda iki düzenlemenin varlığı, mutlaka sonrakinin öncekini yürürlükten kaldırdığının kabulünü gerektirmemekle birlikte, 151 sayılı

Yasa'daki kuralın, bu Yasa'dan sonra yürürlüğe girmiş Türk Ceza Yasası'ndaki ilgili kurallarla çatıştığı, dolayısıyla bu Yasa'nın 590. maddesinin ikinci tümcesindeki "Sair kanunların da bu kanuna muhalif ahkâmı mülğadır." hükmü karşısında yürürlükten kalkmış olması gerekeceği savını tartışmaya açmaktadır.

Bir yasa kuralının, başka bir yasa kuralıyla açıkça yürürlükten kaldırıldığı belirlenmesine açık yürürlükten kaldırma (sarih ilga) aynı konuyu, önceki yasanın yeniden ve değişik biçimde düzenlemesine ise dolaylı yürürlükten kaldırma (sarih ilga) denilmektedir. Türk Ceza Yasası'nın 590. maddesinin ikinci tümcesinde, 151 sayılı Yasa'nın sözü edilen kuralının kaldırıldığına ya da değiştirildiğine ilişkin bir açıklık bulunmadığı için açık yürürlükten kaldırma söz konusu değildir. Aynı konuda dolaylı bir yürürlükten kaldırma olasılığı ise irdelenmeğe değer görülmektedir.

Dolaylı yürürlükten kaldırma, sonraki kuralın önceki kuralı ancak uygulama alanı dışına çıkardığı yorumuyla geçerlilik kazandığı durumdur. Türk Ceza Yasası'nın 590. maddesinin 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasını dolaylı biçimde yürürlükten kaldırdığının varsayılmasına karşın bu hükmün uygulanması hâla sürüp gidiyorsa, kamu düzenini ciddi boyutlarda bozan sakıncaların doğabileceğini kabul etmek gerekecektir. Bu durumda, Yasakoyucunun hiç gecikmeden önlem alması zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Ancak, 1926 yılından bu yana çok kez değişikliğe uğrayan Türk Ceza Kanunu'nda, 151 sayılı Yasa'ya ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Buna karşılık, 3008 sayılı İş Yasası'nın 147. maddesinde doğrudan, 1175 sayılı İş Yasası'nın 110. maddesinde ise dolaylı olarak 151 sayılı Yasa'nın, bu Yasalara aykırı hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir.

Yine 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesine, 5.6.1930 günlü, 1687 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle eklenen aşağıdaki fıkralar da, soruna bir başka yönden açıklık getirmektedir:

"A- Mahkeme bu maddenin tatbikatında. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3 üncü maddesine göre, aralarında irtibat mevcut sayılan suçların dâvalarını birleştirmeksizin tetkik ile hükme rapteder.

B- işten ve matlubattan mütevellit dâvalarda, havzai fahmiye idaresi müşavir avukatı, amele birliğinde kayıtlı cüzdanlı amelenin kanuni mümessili olarak, vekâletname ibrazına hacet kalmaksızın mahkemede ameleiy temsil eder."

İleri sürülen sav doğrultusunda anılan kural yürürlükten kaldırılmış olsaydı, Yasakoyucunun 1751 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin sonuna yukarıdaki iki fıkrayı eklemesine, kuşkusuz, gerek kalmayacaktı.

Öte yandan, 27.10.1988 günlü, 3488 sayılı "Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun"a ekli listede 151 sayılı yasa yer almamaktadır. Demek oluyor ki, Yasakoyucunun istenci, itiraz yoluyla iptali istenen kuralın yürürlükten kalkmış olduğu görüşüyle uyuşmamaktadır.

Soruna, yargı kararları ışığında yaklaşmakta da yarar görülmektedir. Türk Ceza Yasası'ndan.. beş yıl önce yürürlüğe girmiş 151 sayılı Yasa ve ilgili kuralı, günümüze dek "Havzai Fahmiye"deki mahkemelerce, hak ve yükümlülükler doğuracak biçimde, tutarlı ve sürekli olarak uygulanagelmiş, verilen kararlar, yöntemince Yargıtay'da incelenerek onanmış ya da bozulmuş, gerektiğinde içtihadı birleştirme kararlarına konu olmuştur. Bu süreçte, Bartın Asliye Ceza Mahkemesi'nin itiraz yoluna başvurmasına değin, anılan kuralın, Türk Ceza

Yasası'nın 590. maddesiyle yürürlükten kalktığına ilişkin bir karar ya da işlem görülmemiştir. Bir bakıma bu durum, kuralın "ilgası" değil, yargısal kararlarla dolaylı biçimde doğrulanması, başka bir anlatımla yaşatılması ve uygulanmasının sürdürülmesi demektir. Değişik tarihlerde yargı yerlerince verilen aşağıdaki örnek karar özetleri, bu kanıyı pekiştirmektedir.

1. Yargıtay'ın 4 Aralık 1929 günlü. Esas: 1, Karar: 5 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı:

151 sayılı Yasa'nın diğer maden işçilerine de teşmil edileceğini kabul eden Yargıtay 3. Hukuk Dairesi ile, bu Yasa'nın Ereğli Havzai Fahmiyesi işçilerinden başkasına uygulanamayacağına ilişkin Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin kararının ortaya çıkardığı anlaşmazlık, Yasa'nın adına ve TBMM'nin 31.1.1340 günlü Yorum Kararına gönderme yapılarak, anılan Yasa'nın yalnız Ereğli ve Zonguldak Havzai Fahmiyesi'ne ait olduğuna ve hükümlerinin de buradaki işçilere uygulanacağına karar verilmek suretiyle kesin çözüme bağlanmıştır.

2. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 25.9.1961 günlü. Esas 118 İtiraz, Karar 114 sayılı kararı: "151 sayılı Yasa'nın 7. maddesine göre kendi kusurundan dolayı açılacak ceza dâvaları Asliye Ceza Mahkemelerinde görülür."

Buraya kadar yapılan açıklamalar ve alınan yargı kararları 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin halâ yürürlükte bulunduğu kanıtlarıdır. Servet TÜZÜN bu görüşlere katılmamıştır.

## **B. İTİRAZ KONUSU KURALIN ANAYASA'YA AYKIRILIĞI SORUNU**

1- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme :

Başvurma kararında yer alan ve itiraz konusu kuralın Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" ilkesini belirleyen 10. maddesine aykırı olduğu yolundaki gerekçede özetle:

Genelde, dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu ölüme neden olma suçlarından dolayı yargılanma Asliye Ceza Mahkemelerinin görevlerindendir. Bu eylemlerin sanıkları suçlarının kanıtlanması durumunda Türk Ceza Yasası'nın 455.maddesine göre cezalandırılırlar. Oysa, Zonguldak ve havalisi maden kömürü havzasında meydana gelen taksirli ölüme neden olma olaylarına münhasır 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası, olayın sanıkları için ayrı yargılama yöntemini ve yalnızca para cezasını öngörmektedir. Yurdun diğer yörelerinde de faaliyette bulunan kömür madenlerinde meydana gelen bu tür eylemlerde ise, içeriğinde hapis cezası da bulunan Türk Ceza Yasası'nın 455. maddesi uygulanmaktadır. Örneğin, Amasya İli'ndeki Çeltekin Kömür Madenlerinde meydana gelen taksirli ölüme neden olma suçunun faillerine hapis cezası, buna karşın Zonguldak yöresindeki Amasra Kömür Madenlerinde meydana gelen olayın faillerine ise, sadece para cezası verilebilmektedir. Bu durumda, yasa önünde eşitlik ilkesini düzenleyen ve hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağını belirleyen Anayasa'nın 10. maddesi hükmüne aykırılık vardır, denilmektedir.

Anayasa'nın bu hükmü ile, aynı hukuksal durumda olan kişilerin aynı kurala bağlı tutulacağını, değişik hukuksal durumda olanların ise değişik kurallara bağlı tutulmasının bir aykırılık oluşturmayacağı kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin bir çok kararında vurgulandığı gibi, yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Yasaların uygulanmasında

dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilmesi ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol açılması Anayasa katında geçerli görülemez. Bu mutlak yasak, birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılabilir. Özelliklere, ayrılıklara dayandığı için haklı olan nedenler, ayrı düzenlemeyi aykırı değil, geçerli kılar. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, eylemli değil, hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik, çiğnenmiş olmaz. Başka bir anlatımla, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz. Durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklar, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi durumunda, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiği sonucu çıkarılamaz.

O halde, eşitliği bozduğu ileri sürülen kural, haklı bir nedene dayanmaktaysa ya da kamu yararı amacıyla yürürlüğe konulmuş ise, bu kuralın eşitlik ilkesini zedelediğinden söz edilemez.

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının anlam ve öneminin tüm ağırlığını taşıyan "haklı neden" ve "kamu yararı" kavramlarına, öğretide, eşitliği bozduğu ileri sürülen sınıflandırma ya da ayırımın, a) ANLAŞILABİLİR, b) AMAÇLA İLGİLİ, c) MÂKUL VE ÂDİL olması ölçütleriyle hukuksal biçim ve içerik kazandırılmaktadır. Getirilen düzenleme herhangi bir biçimde, birbirini tamamlayan, birbirini doğrulayan ve birbirini güçlendiren bu üç ölçütten birine uymuyorsa, eşitlik ilkesine aykırı bir yön vardır, denebilir. Çünkü, eşitliği bozduğu ileri sürülen kural, haklı bir nedene dayanmamakta ya da kamu yararı amacıyla yürürlüğe konulmamış olmaktadır. Başlangıçta varolan uyum içindeki bu koşullar, zamanla aralarındaki bağın çözülmesi halinde de Anayasa kurallarına aykırı hale gelebilirler.

Daha önce de açıklandığı gibi, 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası, Ereğli ve Zonguldak yöresinde taksir ile dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu ölüme neden olma suçlarında sadece para cezası getirmektedir. 1921 yılında çıkarılmış bulunan bu Yasa, o günlerin koşullarında işveren karşısında son derece zayıf durumda bulunan maden işçisini korumak amacını gütmektedir. Ancak, Türk Ceza Yasası'nın kabul edilmesinden ve sosyal devleti gerçekleştirmek çabaları içinde işçiler yararına çeşitli yasal düzenlemeler yapılmasından, aynı doğrultuda uluslararası sözleşmelerle iyileştirme yükümlülüklerinin üstlenilmesinden sonra, bu Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası, artık Anayasa'ya aykırı bir konuma gelmiştir. Çünkü, günümüzde sosyal devletin amacı, 151 sayılı Yasa'da öngörülenlerin çok ötesine varmıştır. Ülkenin Ereğli ve Zonguldak yöresindeki kömür madenleri işletmesi dışında meydana gelen aynı tür ve yapıdaki eylemlerin sanıkları hakkında Türk Ceza Yasası'nın 455. ve 159. maddeleri uygulanırken, Ereğli ve Zonguldak yöresindeki aynı eylemlerin sanıkları için 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasının uygulanması, artık ANLAŞILABİLİR olmaktan çıkmıştır. Ayrıca, bu kural, bugün için artık gerçekleştirilmek istenen AMAÇLA İLGİLİ de değildir. Nihayet bu kural, artık MAKUL VE ÂDİL olmaktan da uzaktır.

Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 10. maddesinin öngördüğü "yasa önünde eşitlik ilkesi"ne aykırı konuma gelmiş bulunan 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının iptali gerekmektedir.

Servet TÜZÜN bu görüşe katılmamıştır.

### 2. Anayasa'nın 2. Maddesi Yönünden İnceleme :

Anayasa'nın yasa önünde eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesindeki kurala aykırı düşen bir yasa hükmü, "Cumhuriyetin nitelikleri"ni belirleyen Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti kavramı karşısında geçerliliğini sürdüremez. Çünkü, Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik kararlarında sık sık vurgulandığı gibi, hukuk devleti, her eylem ve işlemi hukuka uygun, insan haklarına saygı gösteren, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayıp yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve Anayasa bulunduğu bilincinden uzaklaştığında geçersiz kalacağını bilen devlettir. Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı saptanan 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası. Anayasa Mahkemesi'nin buyurucu ve bağlayıcı hukuk devleti tanımıyla da bağdaşmamaktadır.

Nasıl ki, çıkarılması için kamu yararı bulunmayan bir yasa kuralı, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olur ve dâva açıldığında iptali gerekirse, çıkarıldığı zaman için kamu yararına dayanan bir kuralın, koşulların değişmesi sonucunda kamu yararını karşılayamaz duruma geldiğinde de iptali gerekir.

Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine de aykırı görülen 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasının iptali gerekmektedir.

Servet TÜZÜN bu görüşe katılmamıştır.

### 3. Anayasa'nın 5. Maddesi Yönünden İnceleme :

Demokratik, sosyal bir hukuk devletinde, hukuksal yaşam, Anayasa'ya aykırı kurallardan arındırılmalıdır. Anayasa'nın 5. maddesi uyarınca "Devletin temel amaç ve görevleri ...; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

Anayasa'nın bu kuralına göre. Devlet, bireyin yaşam savaşını kolaylaştırmak, insan onuruna yaraşır bir ortam içinde yaşamasını sağlamak yükümlülüğü altındadır. Sosyal devletin, önde gelen vazgeçilmez niteliği budur.

151 sayılı Yasa'nın, Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine, 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine aykırı bulunan itiraz konusu kuralı, Türk Ceza Yasası dışında ve adalet anlayışıyla uyumsuz bir uygulamanın sürdürülmesine neden olduğu için Anayasa'nın 5. maddesine de aykırıdır.

Bu nedenle anılan itirazlı kuralın iptali gerekmektedir.

Servet TÜZÜN bu görüşe katılmamıştır.

### 4. Uygulamada Doğabilecek Boşluk Sorunu :

Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddesinde öngörülen iptal sonrası "kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici mahiyette ..." bir hukuksal boşluk meydana gelmeyeceğinden, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günün ayrıca belirtilmesine gerek görülmemektedir.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

#### **VI- SONUÇ :**

A- 10.9.1921 günlü, 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline. Servet TÜZÜN'ün "Sözü edilen 151 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrası 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 590. maddesi ikinci fıkrası ile yürürlükten kalkmış olduğu cihetle konusu bulunmayan itirazın reddi gerekeceği" yolundaki karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Konunun niteliği gereği, kararın yürürlüğe girmesi için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Kanun'un 53. maddelerinde öngörülen sürenin verilmesine gerek olmadığına Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

31.10.1991 gününde karar verildi.

Başkanvekili  
Güven DİNÇER

Üye  
Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

Üye  
Servet TÜZÜN

Üye  
Mustafa GÖNÜL

Üye  
Mustafa ŞAHİN

Üye  
İhsan PEKEL

Selçuk TÜZÜN

Ahmet N. SEZER

Üye  
Erol CANSEL

Üye  
Yavuz NAZAROĞLU

Üye  
Haşim KILIÇ

#### **AYRI GEREKÇE**

"Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik" 10.9.1337 günlü, 151 sayılı Yasanın 7. maddesinin itiraz konusu ikinci fıkrasında, "kaza vukuu, âmil veya mültezimlerin sui idaresinden veya fennen ifası lâzım gelen hususunun ademi ifasından neşet etmiş ise, tazminattan maada, işbu âmil veya mültezimlerinden beşyüz liradan beşbin liraya

kadar cezayı nakdî alınır." denilmektedir. Bu fıkraya göre, bir kaza, âmil veya mültezimlerin başka bir deyişle işi yapanların, (işletmeyi yönetenlerin) kötü yönetiminden ya da teknik gerekenlerin yerine getirilmemesinden doğmuş ise, tazminattan başka bu âmil veya mültezimlerinden para cezası alınacaktır (Bu ceza mevcut yasalarla 90.000 liraya yükselmiştir). Maddede geçen âmil ya da mültezim işi yapan, işletmenin sahibi kişi veya tüzelkişidir. Âmil veya mültezimin cezalandırılmasının koşulu, bir kazanın meydana gelmesi, bir zararın olması ve bu kazanın işletmenin kötü yönetiminden ya da teknik açıdan yeterli ve gerekli teknolojinin kullanılmamasıdır. Bu unsurlar, kişisel kusura da bağlı olabilir ya da belirli bir oranda kişiye, başka bir oranda da işletmeye ya da tümüyle işletmeye ait olabilir. Bu durumda kişisel kusur TCK'na kurumsal kusur ise, 151 sayılı Yasanın 7. maddesinin itiraz konusu fıkrasına göre cezalandırmayı gerektirecektir.

Öte yandan TCK'nun 455. maddesi, tedbirsizlik veya dikkatsizlik veya meslek ve san'atta acemilik veya nizamata riayetsizlik ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet nedeniyle; 459. maddesi ise, aynı nedenlerle bir şahsa cismen eza verilmesi ya da yaralanmasına sebebiyet verilmesi durumlarında uygulanacak ve suçluya hapis ve para cezasının verilmesini gerektirecektir. Bu maddelerin uygulanması tüzelkişiler yönünden hapis cezası verilemeyeceğine göre sadece kişisel kusur halinde gerçek kişiler yönünden söz konusu olabilecektir. Böylece kişisel kusura ilişkin sorumluluk TCK'na; kurumsal sorumluluk ise, 151 sayılı Yasaya göre belirlenecektir.

TCK'nun 455. ve 459. maddelerinde sayılan suçun unsurları ile 151 sayılı Yasanın itiraz konusu edilen fıkrasındaki suçun unsurları ayrıdır. Suçun yasallığı ilkesi, suçun sayılan unsurlarının da yasayla belirlenmesini gerekli kılar. Bu açıdan, bu maddelerde sayılan unsurları değiştirmek ya da arttırmak olanaklı değildir.

Yasal unsurları, düzenleme amaçları, öngördükleri cezalar ve cezanın sujeleri ayrı olan bu iki yasadanda daha sonra yürürlüğe giren ve genel nitelikli bir yasa durumunda bulunan TCK 455. ve 459. maddelerinin, 151 sayılı Yasayı yürürlükten kaldırdığı düşünülemez.

TCK'nun 455. maddesi ile 151 sayılı Yasanın unsurlarının ayrı, sorumluluk alanlarının başka olması Anayasa'ya aykırılık itirazını yapan mahkemenin görmekte olduğu davada, 151 sayılı Yasanın 7. maddesi ikinci fıkrasının uygulanacak kural olup olmadığının incelenmesini gerektirecektir: Olayda, dava dosyasında mevcut bilirkişi raporundan ve iddianameden sorumluluğun hem kuruma ve hem de kişilere ilişkin bulunduğu ve bu nedenle TCK'nun 455. maddesinin ve 151 sayılı Yasanın itiraz konusu fıkrasının uygulanacak kural durumunda bulunduğu, başvurunun Anayasa'nın 152. maddesine uygun yapıldığı anlaşılmaktadır.

İtiraz konusu kuralın Anayasa'ya uygun bulunup bulunmadığı sorununa gelince; 10.9.1337 sayılı Yasa, Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna ilişkin bulunmaktadır. İtiraz konusu fıkra, sadece bu bölgedeki kömür madenlerinde bir kaza meydana gelmesi durumunda, işletmenin (tüzelkişi ya da gerçek kişi), fıkra sayılı unsurlara göre sorumlu bulunması durumunda nakden cezalandırılmasını öngörmektedir. Halbuki bu bölgenin dışında, aynı koşullarda oluşacak bir başka kazada bu işletmelerin "âmil ya da mültezimlerine" karşı bir dava açılmasına ve nakdî ceza verilmesine olanak yoktur. Böylece bölge dışında kalan başka kömür ocaklarında çalışanlar açısından daha az korunma ve eksik düzenleme söz konusu olmaktadır. Bu durum, Ereğli kömür bölgesinde çalışanlarla, bu bölgenin dışındaki kömür ocaklarında çalışanlar açısından Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Kaldiki, itiraz konusu fıkra öngörülen nakdî cezanın günümüz koşullarında, caydırıcı etkisi büyük oranda azalmıştır. Eksik düzenlemeyle oluşan eşitsizlik Anayasa'nın

eşitlik ilkesine aykırı düşmekte ve Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen kuralın iptali gerekmektedir. Bu hükmün iptali, ülkenin bütünü için geçerli, günün koşullarına uygun bir düzenleme yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kuralın eşitlik ilkesine aykırılığı nedeniyle iptali; iptal hükmünün yürürlüğe gireceği zamanın ayrıca belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Üye

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

### **KARŞIOY YAZISI**

10.9.1337 tarihli, 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'un 7. maddesinde, "Havzai Fahmiyede sanayii amelden dolayı kazazade alanlarla vefat edenlerin varisleri veya amele müfettişliği veyahut İktisat Vekâleti tarafından tazminat davası ikame olunur. İşbu tazminat davası miktarı kaç kuruştan ibaret olursa olsun Sulh Hâkimleri hakkındaki kanuna tevfikân sulh mahkemelerince kabili temyiz almak üzere rüyet olunur." Tazminat miktarı tarafeynden alelusul müntehap erbabı vukuftan teşekkül edecek heyetin vereceği rapora istinat eder.

Kaza vukuu âmil veya mültezimlerin sui idaresinden veya fennen ifası lâzım gelen hususatin ademi ifasından neşet etmiş ise tazminattan maada işbu âmil veya mültezimlerden beşyüz liradan beş bin liraya kadar cezayı nakdi alınır. biçiminde hüküm yer almaktadır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 10.9.1337 tarih ve 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürerek, iptaline karar verilmesini istemektedir.

İtiraz konusu 10.9.1337 tarihli ve 151 sayılı kanundan sonra yürürlüğe giren 1.3.1926 günlü, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 590. maddesinde, "1274 tarihli Ceza Kanunu ve zeyilleri ilga edilmiştir. Sair kanunların da bu kanuna muhalif ahkâmî mülğadır." denildiğine ve sözü edilen Yasa'nın 7. maddeleri ikinci fıkrasında bazı eylemler suç sayılıp, maddi ceza hukukuna ilişkin düzenleme yoluna gidildiğine göre, burada önemli olan, başvuruya konu olan hükmün, yürürlükte olup olmadığının, ön sorun niteliği taşıdığı kabul edilerek, öncelikle bu hususun incelenip açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Ceza yasaları da, diğer yasalar gibi yürürlüğe girdikleri tarihten, ilga tarihine kadar yürürlükte kalırlar. Ceza yasaları, ancak bir yasa hükmü ile yürürlükten kaldırılabilir. Yürürlükten kaldırma ya sarîh, ya da zımnî olur. Sonradan yürürlüğe giren bir yasa mevcut açık bir hükümle, evvelki yasa veya bir yasa hükmü kaldırılmış ise, bu durumda "sarîh kaldırma" vardır. Sonraki yasa ile evvelki yasa hükümleri arasında birbirine aykırılık mevcut olduğu takdirde, sonraki yasa, bu hususta sarîh bir kayıt ihtiva etmese bile, evvelki yasayı yürürlükten zımnî olarak kaldırmış olur. Her iki yasanın umumî veya hususî" veya birinin

umumî diğerrinin hususî oluşuna göre, yürürlükten zimni olarak kaldırma durumunun hal şekli de değişir.

İtiraza konu olan 151 sayılı yasa hususî yasa olup, işbu yasanın ilgili maddesini değiştirmesi söz konusu olan T.C.K.nun 590. maddesi, sonraki umumî yasada yer aldığına göre, bu maddenin içeriği itibariyle 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası hükmünü yürürlükten kaldırma bakımından etkili olup olmayacağının değerlendirilmesi gerekir. T.C.K.nun 590. maddesi ikinci bendinde aynen, "Sair kanunların da bu kanuna mahalif ahkâmı mülğadır." denildiğine göre, dava konusu olayın biri umumî, diğeri hususî olan her iki yasada mevcut hükümler yönünden ele alınıp incelenmesi gerekir.

Bartın C. Başsavcılığınca tanzim olunan iddianame münderecatından, 31.5.1990 günü Amasra taşkömürü işletmesinde meydana gelen grizu patlaması sonucu baş işçinin öldüğü ve üçünde yaralandığı ve adı geçen işletmede görevli iki kişinin bu olayda dikkatsizlik ve tadbirsizliklerinin saptandığından bahisle işbu kişiler hakkında T.C.K.nun 455. ve 151 sayılı Kanunun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca cezalandırılmaları istemi ile kamu davası açıldığı anlaşılmaktadır. Sanıklar hakkında uygulanması istenen 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesi ikinci fıkrasında maddi ve manevi unsurları tesbit olunan suçlara konu olan eylemler, daha da geniş kapsamlı biçimde T.C.K.'nun 455. ve 459. maddelerinde Dikkatsizlik ve Tedbirsizlik nedeni ile ölüme veya yaralanmaya sebebiyet verme suçları olarak kabul edildiği, her iki yasanın ilgili maddeleri içerdiğinden anlaşılmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşılaacağı üzere, dava konusu eylem, umumî yasa olan T.C.K.'nun 455. ve özel yasa olan 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesi ikinci fıkrasında suç olarak kabul edildiğine ve ancak her iki yasa hükümleri arasında tesbit olunan cezalar yönünden gerek nev'i ve gerek miktarlarına ilişkin olarak aykırılık mevcut olduğuna göre, T.C.K. nun 590. maddesi ikinci bendindeki açık hüküm karşısında, sonraki yasada iş bu hükmün, evvelki yasa olan 151 sayılı Yasa'nın 7. maddesi ikinci fıkrasını yürürlükten kaldırmış olduğunun kabulü gerekir.

İtiraz konusu 10.9.1337 Tarihli ve 151 Sayılı Kanun'un 7. maddesi ikinci fıkrası daha sonra yürürlüğe giren 1.3.1926 günlü, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 590. maddesi ikinci bendi hükmü ile yürürlükten kaldırıldığı cihetle, mahkemece uygulanması söz konusu olmıyan iş bu kanun maddesi hükmüne ilişkin itirazın reddi gerekir.

Çoğunluğun 10.9.1921 günlü, 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanunun 7. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ilişkin görüşüne bu nedenlerle katılmıyorum.

Üye

Servet TÜZÜN